

Hazırlayanlar: Yasin ÖZKAN - Mustafa DEDELER

HASBAHÇE'DEN BİLMECELER

TAKDİM

Herhangi bir şeyin adını anmadan, özelliklerini üstü kapalı söyleyerek ne olduğunu soran ve eğlence yönü ağır basan edebî sorulara *bilmece* denir.

Soru ve cevap olmak üzere iki ana unsuru bulunan bilmece-ler, somut-soyut varlıkları, kavramları, durumları, duyguları, insanları, kısacası günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz hemen hemen her şeyi konu alır. Bunları birtakım ipuçları vererek ve uzak-yakın çağrışımlar kurarak tarif eder. Bu şekilde cevabın bilinmesine zemin hazırlar.

Anonim halk edebiyatının türlerinden birisi olan bilmecele-ri, hem manzum hem de mensur şekilleri bulunur. Günlük ha-yatta karşılaşılabilecek hemen hemen her şeyi konu alan bilme-celer hem şekil hem de yapı bakımından zengin ürünlerdir. Halk edebiyatının konu bakımından en zengin türü bilmece-lerdir.

Şekil bakımından bilmece-ler iki kısma ayrılmaktadır.

1- Manzum Bilmece-ler: Vezin, kafiye ve nazım şekli özelliği gösteren bilmece-lerdir. Bilmece-lerde şekil, Türk halk nazmında ölçüye (birim) temel teşkil eden bir mısralık bütünden hareketle genişleyerek 2, 3, 4, 5, 6 veya daha çok mısrayı içine alabilir. Şiir, vezin ve kafiye unsurları içerdikleri için bu tür bilmece-lerin akıl-da kalması daha kolaydır.

2- Mensur Bilmeceler: Düz cümle halinde, konuştuğumuz şekilde olan ve çoğu zaman bir uyum ve kafiye özelliği gösteren mısralardır. Bunları manzum türünden ayırmak her zaman mümkün değildir. Tekerleme ve atasözlerini andıran eserleri de bu grup içine alabiliriz. Vezin ve kafiye unsurlarından mahrum bulunması, bu türdeki bilmecelerin hafızalardan kolay silinmesine sebeptir. Bu sebeple günümüze gelmiş bilmeceler arasında bunların sayısı azdır.

Çoğunlukla şiir ve tekerleme biçiminde sorulan bu muammalar, tarih içinde yüzyıllar boyunca milletimizin değerleriyle yoğurularak ağızdan ağıza, bölgeden bölgeye yayılmıştır. Bu esnada ilk özelliklerini koruyamayıp kısmen kaybetmiş, kelime veya hece düşmesi gibi değişikliklere uğramışlardır. Bu sebeple aynı bilmece, bölgelere göre farklı farklı biçimlerde sorulabilmektedir.

Bilmecelerin insanı düşündüren, kelime dağarcığını geliştiren özellikleri vardır. Daha çok çocuklar arasında yaygın olan bilmeceler, onların hayal gücünün, kelime dağarcıklarının ve zihinlerinin gelişmesine katkı sağlar. Arkadaşlık bağlarını güçlendirir, hoşça vakit geçirmeye yardımcı olur.

Bilmecelerin uzun yıllar hafızalarda kalıp tekrarlanmasının sebebi, eğlence ve zekâ oyunu olmalarının yanında, şiir ve sanat yönlerinin de olmasıdır. Buna rağmen son zamanlarda radyo ve televizyondan sonra bilgisayarın da yayılıp birçok eve girmesiyle bilmeceler unutulmaya başlamıştır.

Günümüzde değişen toplum yapısı ve yeni eğlence araçlarının gelişmesi sonucu, bilmece geleneği unutulmuş görünse de çocuklar arasında olduğu gibi yetişkinler arasında da bilmece sorma geleneğinin sürdüğü bilinmektedir.

Kitabı yayına hazırlarken özellikle tarihi olmak üzere güncel yazılı kaynaklar da taranarak yüzlerce bilmece arasından en faydalı olduğunu düşündüğümüz iki yüzden fazla bilmeceyi titiz bir

Çalışma ile seçip derledik. Çocukların bilmesi gerektiğini düşündüğümüz, unutulmaya yüz tutmuş değerli meslekleri ve nesneleri hatırlatmak istedik.

Bu kitabı eline alan büyük küçük her yařtan okurumuzun güzel vakit geçirmelerini, bu vesileyle yeni řeyler öđrenmelerini temenni ediyoruz.

Yasin ÖZKAN - Mustafa DEDELER

Sarımsak
aşçıyı neden
sevmez?

1

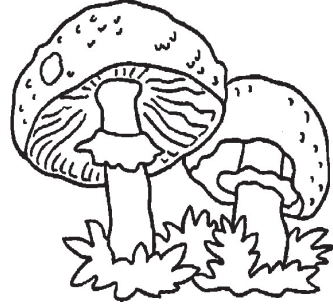

2

Yaştır kurutamazsın,
Tuzunu bulamazsın,
Çiçeklerden toplanır,
Tadına doyamazsın.

Mantarlar
niçin şemsiye
şeklindedir?

3

4

Dam ardında
teke bağlı,
boynuzu köke
bağlı.